

‘Vergeet alle regels van het spreken’

Christiaan Weijts moedigt leerlingen aan authentiek te blijven

Het is een traditie op het Max Havelaar Toesprakentoernooi dat op het moment dat de finalisten zich klaarmaken voor de retorische eindstrijd, de overige deelnemers worden verrast met een entr’acte. Auteur Christiaan Weijts durfde het dit jaar aan, ook na zijn column ‘Fuck de canon’ in NRC Handelsblad waarin hij Max Havelaar een ‘afgrijselijke monumentale baksteen’ noemt en een ‘effectief moordwapen voor elk sluimerend vonkje literaire interesse’. Dat belooft wat.

„Vergeet wat je vandaag allemaal is aangepraat”, leest Weijts van zijn papier voor aan de zaal vol deelnemers die er zojuist een dag vol speechkunst op heeft zitten. „Fuck de retorca, want zo gaan we het dus helemaal niet doen”, en hij verscheurt zijn speech in duizend flarden en gooit zijn colbertjasje op de grond want hij wantrouwt ‘die mannetjes in smoezelige jasjes achter het spreekgestoelte’. „Eén keer heb ik dus een meisje met een toespraak versierd, nou daar heb je dus wat aan”, waarop de leerlingen lachen en hun rug nog eens rechten voor wat komen gaat.

Kampvuurverhaal

„Regel nummer 1 van het spreken: vergeet alle regels. Jij kent de regels allang, zelfs als je dat nog niet weet”, verzekert Weijts de scholieren. In een tijd van social media gaat het volgens de schrijver om het weer gewoon kunnen vertellen van een verhaal. Zo één ‘alsof het is dat je met z’n allen om een kampvuur zit’. „Gooi er met de pet naar, maar wel raak”, en hij doet zijn versierpogingen van het meisje uit zijn jeugd – ‘laten we haar Ybeltje noemen’ – uit de doeken.

Verspreken maakt authentiek

„Het publiek zat er wel in”, blikt Weijts tevreden terug als zijn optreden erop zit en hij aan een drankje nipt vlakbij de vleugel in het Kamerlingh Onnes Gebouw. Het is de vleugel waaraan hij als student vaak genoeg te vinden was. Met aandacht heeft hij na zijn eigen optreden de toespraken van de finalisten beluisterd en hij becommentarieert: „De angst om te verspreken zie ik bij de jongeren terug. Ik heb me misschien wel twintig keer versproken en dat is niet erg. Het maakt je zelfs authentieker. Niemand die in spreektaal een woord als ‘echter’ gebruikt.” Hij vergelijkt het met muziek maken. „Pas op het moment dat je de bladmuziek weglegt, maak je de muziek eigen. Schrijf je een tekst, schrijf het dan niet voor de grote literatuur, maar alsof je het verhaal in een café vertelt. Je hebt de regels wel nodig, maar ze moeten naar de achtergrond verdwijnen door er creatief mee om te gaan.”

Max Havelaar als Mont Ventoux

Eerlijk toegegeven, hij heeft Max Havelaar nooit van A tot Z gelezen. „Maar wie wel? Zelf als iemand zegt van wel, dan klinkt het alsof je zegt dat je de Mont Ventoux hebt beklommen. Nou fijn, wat heb je eraan?” Nee, hij ziet zichzelf niet als een schrijver die middels zijn pen het onrecht in de wereld moet bestrijden. „Een roman is niet bedoeld voor stellingname, slechts om dingen ter discussie te stellen. Ik vind het interessanter als karakters botsen. Van veel columnisten weet ik vooraf welke positie ze innemen, dat hoop ik zelf te voorkomen.” Wat betreft vorm, heeft hij zich wel door Multatuli laten inspireren. Neem bijvoorbeeld het fragment in Weijts boek *Art.285b* ‘Ik, Sebastiaan Steijn, neem de pen op en schrijf u een bekentenis’. „Die stijlfiguur spreekt me aan”, motiveert Weijts. „Ook al heb ik het boek niet helemaal gelezen, ik vind het mooi om van het ene werkelijkheidsniveau naar het andere te stappen. Het doel van een literaire tekst is voor mij de lezer zoveel mogelijk in een droomwereld meenemen zodat hij het boek niet meer wil wegleggen. Dát wil ik bereiken.”

Compositie

Minstens zo belangrijk als taal, vindt Weijts de muzikaliteit in een tekst. Niet alleen moet een tekst lekker klinken – zo leest hij regelmatig fragmenten hardop voor – maar zit de muzikaliteit ook in de compositie van het boek. „ Moet de toonsoort anders, bijvoorbeeld melancholisch, dan verander ik de tekst naar verleden tijd. Een snel deel volgt op een langzamer deel. Ik krabbel er wel eens ‘allegro’ of ‘andante’ bij. Versnellen doe ik met korte zinnen, vertragen door er een andere verhaalscène in te bouwen. Zo stel je het spannendste moment uit.” Zoals bij Ybeltje. Niemand van de toernooideelnemers die ooit te weten komt hoe het tussen Weijts en jeugdliefde ‘laten we haar Ybeltje noemen’ is afgelopen.

©Evelien Engele